

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

1991-yildan
chiqa boshlagan

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я

ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

2022-yil. 6-son

L

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PUBLIC EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

ISSN 2010-5584

til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz

YOZGI TA'TIL MAZMUNLI VA MAROQLI BO'LSIN!

Metodik tavsiya

Roman janrida
yangilanish jarayoni

15
bet

Tahlil

Abdulla Oripovning ijod
laboratoriyasi

25
bet

Tadqiqotlar

Badiiy matnlarni
lingvomadaniy tahlil
qilishning nazariy asoslari

31
bet

Языкознание

Перспективы изучения
каракалпакских онимов

67
bet

Ushbu sonda

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2014-yil 19-dekabrda 0055-raqam bilan qayta ro'yxatga olingan.

2022-yil. 6-son.

Tahrir hay'ati:

Baxtiyor SAIDOV
Dilshod KENJAYEV
Nizomiddin MAHMUDOV
Yorqinjon ODILOV
Nasirullo MIRKURBANOV
Jabbor ESHONQULOV
Valijon QODIROV
Baxtiyor DANİYAROV
Abdurahim NOSIROV
Tolib ENAZAROV
To'lg'in SAYDALIYEV
Ravshan JOMONOV
Zulxumor MIRZAYEVA
Qozoqboq YO'LDOSHEV
Tajixon SABITOVA
Salima JUMAYEVA
Nilufar NAMOZOVA
Lutfullo JO'RAYEV
(bosh muharrir o'rinbosari)

Bosh muharrir

Bahodir JOVLIYEV

Sahifalovchilar:

Akmal FARMONOV
Gulnoza VALIYEVA

Nashr uchun mas'ullar:

Nilufar NAMOZOVA
Nigora URALOVA
Nargis BOBODJANOVA

Tahririyat manzili:

100038, Toshkent shahri
Matbuotchilar ko'chasi 32-uy.
Telefon: (98) 121-74-16,
(71) 233-03-10, (71) 233-03-45,
(71) 233-03-67.
e-mail: til_adabiyot@umail.uz
vab-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРЫ
LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PUBLIC EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

MUNDARIJA

SUHBAT	
Nigora URALOVA. Xalq ta'limi tizimidagi yangi islohotlar va ilk natjalar sarhisobi	3
TILSHUNOSLIK	
Jumanazar ABDULLAYEV. Kesim asosli bir cho'qqili nazariya xususida	6
METODIK TAVSIYA	
Guلزoda ISAQOVA. Test yechish jarayonidagi ayrim xatoliklar va ularning oldini olish usullari	11
Shahzoda MUSAYEVA. Kursantlarga chet til orqali madaniyatlararo muloqotni o'rgatishdagi qiyinchiliklar va ularning yechimlari	12
Nilufar SULTONOVA. Roman janrida yangilanish jarayoni	15
TAHLIL	
Shakhlo BOTIROVA. Requirements for pedagogical excellence in the management of educational process	17
Maloxat AXMEDOVA. Kredit tizimida mustaqil topshiriqlar	18
Dilafuz RAXMATOVA. "Padarkush" dramasi da leksik birliklarning ifodalanishi	20
Nargiza XODJAKULOVA. O.Genri ijodi yuzasidan tanqidiy sharhlar (1908-1960)	21
Jandos BAYZAKOV. Landscape situations in the illumination of the human psyche	23
Muxayyo RAYXONOVA. Abdulla Oripovning fiod laboratoriyasi	25
Yulduz QURBONOVA. O'quvchida nutqiy kompetensiyani rivojlantirishning metodik asoslari	27
TADQIQOT	
Shahnoza TURNIYOZOVA. Matn derivatsiyasida yuklamalarning o'rni	29
Nabi JO'RAYEV. Badiiy matnlarni lingvomadaniy tahlil qilishning nazariy asoslari	31
Xusan MINAVAROV. Ijtimoiy tarmoq internet-muloqot janri sifatida	33
Azimjon MAJIDOV. Qurolli kuchlar akademiyasi pedagogik kadrlari innovatsion faoliyati	35
Xamroqul RAXMONQULOV. Qalamtasvirda natyurmort chizishda ikki, uch geometrik shakllardan foydalanish usullari	37
Zohida MUQIMOVA. "Onomastik metafora" termini xususida	39
KICHIK TADQIQOT	
Dilfuza ZARIPOVA. Didaktik asarlarda nafs tarbiyasi	40
Gulbahor BEKTASHEVA. Begali Qosimov tadqiqotlarida jaded adabiyoti va tarixiy hodisalarga munosabat masalasi	42
Kamola EGAMBERDIYEVA. Ayol obrazining badiiy talqini	44
Zarina JALILOVA. Xurshid Do'stmuhammad qissalarida obrazlarning psixologik olami	45
Feruza JURAYEVA. Badiiy matn tahlilida germeneytkaning o'rni	47
Turdali SULTANOV. Sequence, features and factors of pedagogical research in educational works	48
Nurseit BEKETOV. Characteristics of educational work at the intersection of levels of general education	50
Ganisher JURAYEV. A communicative approach to teaching speaking	52
Nazokat YUSUFJONOVA. "Adabiyot" darsliklarida xalq dostonlari mavzusining o'rganilishi	53
Fazliddin BADRIYEV, Olim ESHNIYOZOV. Yangi O'zbekiston o'qutuvchisi	54
QO'SHIMCHA MATERIAL	
Elmirza ERKAYEV. Chet til ta'limida tarjima mashqlari	55
К ДНЮ РОЖДЕНИЯ ПОЭТА	
Днир НИЗАМИДИНОВ. Ирина ШАПИЕВА. «К нему не зарастет народная тропа»	57
ИЗ ОПЫТА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ	
Ирина МОРОЗОВА. Изучение функциональных стилей на занятиях РКИ	60
Азиза БЕДИЛОВА, Саодат ИСМАИЛОВА. Обучение экономической терминологии - основа освоения профессиональной лексики	63
ЯЗЫКОЗНАНИЕ	
Беккенбауэр РЕЙМОВ. Перспективы изучения каракалпакских ономов	67
Светлана ИМ. Морфология и ее статус в лингвистических дисциплинах	69
Музаффар ХОДЖАХАНОВ. Анализ терминов маркетинга	71
Махбуба ХАМИДОВА, Нургиза УСАНОВА. Развитие лингвистической герменевтики на современном этапе	72
СОПОСТАВИТЕЛЬНОЕ ЯЗЫКОЗНАНИЕ	
Нургиза ХОДЖАЕВА. Исследования туристического языка в сопоставлении с переводами с английского языка на узбекский язык	74
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ	
Анна КУРЧАСТОВА. Особенности изображения пространства и времени в рассказах Александра Райна «Лифт», «Тимощка»	76
К ЮБИЛЕЮ ПИСАТЕЛЯ	
Андрей КУЧИНСКИЙ. «Вечный детский взгляд...»	78
НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ	
Мувира АБИЛКОСИМОВА. Прагматический и когнитивный аспекты взаимовлияния узбекского и русского языков	81
ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ	
Оксана ГИБРАЛТАРСКАЯ. Разработка и внедрение дисциплины по выбору в условиях кредитно-модульного обучения	84
ОБСУЖДАЕМ, СПОРИМ	
Шоира ХАШИМОВА. Преподавание литературных дисциплин - главный фактор образования	86
СВЕТ НЕГАСНУЩИХ ИМЕН	
Анатолий ЛИХОДЗИЕВСКИЙ. Поэт белорусского народа	87

Jurnal dan ko'chirib bosilgan maqolalar "Til va adabiyot ta'limi" dan olindi, deb izohlanishi shart. Jurnalda nashr etilgan maqolalarda mualliflarning tahririyat nuqtayi nazariga muvofiq kelmaydigan fikr-mulohazalari bosilishi mumkin.

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Bosmaxonaga. 2022.25.06. da topshirildi. Ofset usulida chop etildi. Qog'oz bichimi 60x84/8. Shartli bosma tabog'i 6,0. «Ariab» garnituras. 10, 11 kegl. «ECO TEXTILE PRODUCT» MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Manzil: Toshkent sh. Mirobod tum. Matbuotchilar ko'chasi 32-uy. Buyurtma: 29. Adadi 1350 nusxa. Bahosi kelishilgan narxda.

TIL VA ADABIYOT
TA'LIMI

jurnali

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining Filologiya va Pedagogika fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natjalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.

ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРЫ
ТА'LIMI

ments at the highest level. The requirements imposed by society on the educator, the most important personal qualities of various teachers are their homeland, native language, love for the history of their people and their culture living in the idea of state independence, a high sense of social responsibility, the assimilation of such qualities by children from society, the ability to self-development. It is also important that he is noble, smart, spiritually pure, and corresponds to high goals in spirituality and enlightenment.

The teacher's loyalty to his homeland, love for children, the desire to educate them in the spirit of humanism are social expectations, the individuality of the educator, his readiness to meet the requirements thus testify to the readiness of a particular educator for pedagogical activity. [3: 10] In a certain historical period of society, the solution to the issue of the main and secondary variable characteristics of the educator, characteristic of the specified time and place of work, becomes somewhat more complicated. The new conditions that are taking place in society pose new goals and objectives in the field of education and professional training. In order to form a child as a free-thinking personality

that meets modern requirements, it is necessary that the educator himself be an independent thinker, highly educated, broad-minded person and regularly develop these qualities in himself. Parents expect him to be able to educate and teach their children, despite teacher's working experience and age. And children characterize teachers according to three different qualities. In particular, firstly, the educator's humanism, justice, clear conscience, the qualities of loving children; secondly, depending on the external qualities and behaviour associated with the sensitivity, hard work of the educator; thirdly, they characterize the educator in accordance with his qualities related to the educational process, such as his knowledge of science, his understanding of it. It should be noted that along with the requirements for increasing the efficiency of the educational process, social requirements for the personality of the teacher and his activities are also growing. The requirements for the educator on the part of society, various social expectations, the individuality of the educator, his readiness to meet the requirements thus indicates the level of readiness of a particular teacher for pedagogical activity.

References

1. Mirziyoyev Sh.M. We will build our great future together with our brave and noble people. – Tashkent: Uzbekistan, 2017.
2. Saidakhmedov N. Pedagogical skills and pedagogical technologies. – Tashkent: API, 2003.
3. Sultanova G.A. Pedagogical excellence. – Tashkent: TSPU named after Nizami, 2005.
4. Botirova Sh.I. Forming patriotic spirit within pedagogical education cluster // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 2020, 8 (10), pp. 200-205.
5. Botirova Sh.I. The role of artistic literature in the spiritual development of youth // World science, 2018, 5 (14), pp. 26-28.
6. Botirova Sh.I. Methodology and technology of social and pedagogical activity // Theory and practice of modern science, 2018, 1 (31), pp. 14-16.
7. Botirova Sh.I. Innovative cluster of pedagogical education as a new priority // Academic Research in Educational Sciences, 2020, 1 (3), pp. 487-494.

Tahlil

Maloxat AXMEDOVA,
Toshkent tibbiyot akademiyasi O'zbek va xorijiy tillar kafedrasini mudiri,
pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

KREDIT TIZIMDA MUSTAQIL TOPSHIRIQLAR

Kredit o'qitish texnologiyasi bu – o'quv jarayonini tashkil etish usuli bo'lib, unda talabalar o'quv trayektoriyasining ketma-ketligini alohida rejalashtirish imkoniyatiga ega bo'lishadi. O'qitishning kredit texnologiyasida o'quv ishlarining mehnat intensivligi o'qitiladigan material hajmini tavsiflovchi kreditlarda hisobga olinadi. Uning asosiy vazifalaridan biri talabalarning mustaqil ishlari rolini oshirish bo'lib, oliy ta'lim muassasalarining o'quv jarayoniga kredit texnologiyasini joriy etishdan maqsad milliy ta'lim tizimining xalqaro ta'lim makoniga integratsiyalashuvi, o'quv jarayoni subyektlarining akademik harakatchanligini ta'minlashdan iboratdir. Talabani mustaqil ishi (TMI) ta'lim sifatini oshirish

va bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashning asosiy zaxiralardan biri hisoblanadi. O'qitishning kredit tizimiga ko'ra, u o'rganilayotgan kurs umumiy mehnat intensivligining uchdan ikki qismini tashkil etadi. Shuning uchun ta'limning kredit tizimini joriy etish sharoitida talabalarning mustaqil ishlarini to'g'ri va samarali tashkil etish muammosi juda muhim ahamiyatga ega. Oliy o'quv yurtlarida kredit texnologiyasini joriy etish universitetda o'quv jarayonini tashkil etishni tubdan qayta ko'rib chiqish, o'qitish texnologiyasidagi o'zgarishlar va ularni uslubiy qo'llab-quvvatlashni talab etadi, talabalarning mustaqil ishlarini faollashtirishga e'tibor

qaratish imkonini beradi. TMI bu – mustaqil o'rganish uchun ajratilgan, o'quv-uslubiy adabiyotlar va tavsiyalar bilan ta'minlangan, testlar, nazorat varaqalari, kollokviumlar, referatlar, insholar va hisobotlar shaklida nazorat qilinadigan mavzularning aniq ro'yxati bo'yicha ishlash bo'lib, talabdan har kuni mustaqil ishlashni talab etuvchi vazifalar bilan tasdiqlanishi kerak. Talabalarning mustaqil ishlarini samarali tashkil etish uchun oliy maktab o'qituvchisi uni tashkil etishning quyidagi tamoyillariga rioya qilishi zarur: tizimlilik va izchillik, faoliyat, individual yondashuv, mavjudlik. [1]

Talabalarining mavzusi va mustaqil ishi mazmuni davlat ta'lim standarti, amaldagi o'quv dasturlari, fanlarning namunaviy va ishchi o'quv dasturlari, asosiy adabiyotlarda aks etishi lozim. Dars mashg'ulotlari o'quv va uslubiy qo'llanmalar hamda qo'shimcha adabiyotlar bilan belgilanadi. Mustaqil ishini nazorat qilish va uning natijalarini baholash ikki shaklning birligi sifatida tashkil etiladi: talabning o'z-o'zini nazorat qilishi va o'z-o'zini baholashi; o'qituvchilar, davlat imtihonj va attestatsiya komissiyalari tomonidan monitoring hamda baholash. Oliy ta'limdagi mustaqil ish bu – o'quv jarayonida talabalarining mustaqil faoliyatini tashkil etish va boshqarishning o'ziga xos usuli bo'lib, kasbiy faoliyat usullarini o'zlashtirishda talabalarining o'zini o'zi tashkil etish va tarbiyalash vositasi sifatida qaraladi. Mavjud ilmiy pedagogik adabiyotlar tahlili turli xil yondashuvlar va "talabalarining mustaqil ishi" tushunchasining noaniq ta'rifini ko'rsatadi. Mustaqil ishlarni bajarish uchun zarur shart-sharoit va sharoitlarni yaratadigan tadbirlar har bir talabning axborot resurslari (ma'lumotnomalar, dars mashg'ulotlari, alohida vazifalar banklari, o'quv dasturlari, amaliy dasturlar paketlari), uslubiy materiallar (ko'rsatmalar, qo'llanmalar, ustaxonalar, ish daftarlari), nazorat materiallari (testlar, vaziyatli vazifalar); moddiy resurslar (laboratoriya, o'lchov asbob-uskunolari), vaqt resurslari, konsultatsiyalar, individual ta'lim trayektoriyasini tanlash (fakultativ fanlar orqali o'quv dasturlari) hamda talaba tomonidan mustaqil ravishda olingan nazariy yoki amaliy natijalarni (konferensiya, olimpiada, musobaqalar) jamoatchilik muhokamasiga qo'yish imkoniyati sanaladi. Mustaqil ishlar talabalar tomonidan o'rganilayotgan fan bo'yicha nazariy materialni o'zlashtirish, nazariy material bo'yicha bilimlarni amaliy usulda zarur vositalar yordamida mustahkamlash, olingan bilim va amaliy ko'nikmalarni tahlil qilish va to'g'ri yechimni ishlab chiqish uchun qo'llaniladi.

Talaba olgan topshiriqlar belgilangan muddatda va to'liq bajarilishi kerak. TMI auditoriyadan tashqari ish sifatida taqdim etiladi, tekshirish seminarlar, amaliy mashg'ulotlar va TMIlarda amalga oshirilishi mumkin. Vazifalarni bajarishda mavzuni mustaqil ravishda o'rganish, zarur hollarda o'qituvchi bilan maslahatlashish, talabalarining maqsadli majburiy va qo'shimcha adabiyotlar, statistik ma'lumotlar materiallarini o'rganishlari, zarur strategiya va qarorlarni asoslash uchun ularni tahlil qila olishlari talab etiladi. TMI talaba faoliyatidagi ijodiy jarayonlarni o'z ichiga oladi va uch darajada amalga oshirilishi mumkin:

1. Reproduktiv faoliyat (o'quv materialini o'zlashtirish va ko'paytirish).

2. Namuna bo'yicha bajariladigan mustaqil ishlarni tayyorlash (muammolarni hal qilish, jadvallar, diagrammalarni to'ldirish. Bunday ishdan maqsad bilimlarni mustahkamlash, ko'nikmalarni shakllantirishdir).

3. Reproduktiv va amaliy faoliyat (o'z tajribasi asosida o'quv materialini o'zlashtirish, materialni amalda, faoliyatda, mustaqil ish paytida tekshirish, reja, referatlar, annotatsiya yozish) hamda ijodiy faoliyat (talaba mustaqil ravishda bajarilgan ish vositalari va usullarini tanlashi, o'quv materialini tanqidiy baholashi va undan samarali fikrlash va faoliyat uchun foydalanishi kerak, muddatli ishlar va tezislarni shu darajada bajariladi).

TMI shakllari quyidagicha izohlanadi: **xulosa** – A10 formatidagi 12 sahifada, TNR shriftida 14 ta mavzuni tanqidiy ko'rib chiqish yoki taqdim etish. Tuzilishi an'anaviy: sarlavha sahifasi, kirish, asosiy qism, xulosalar, foydalanilgan manbalar ro'yxati. Abstrakt guruhda muhokama uchun o'rta qo'yilishi mumkin. **Hisobot** – 3–5 daqiqa davom etadigan mavzuning asosiy qoidalari qisqacha mazmuni, o'rganish davomida olingan natijalar, asosiy muammolar va ishlab chiqish bo'yicha takliflarning yozma va og'zaki tavsifi. **Sinopsis** – standart formatdagi ish kitobining 2–4-betida asosiy tushunchalarni ajratish bilan berilgan mavzuning qisqacha tavsifi. **Glossariy** – berilgan mavzu bo'yicha tushuncha va atamalar lug'ati bo'lib, jadvalda joylashtirilgan. **Keys** – guruh tahlili paytida yechimni talab qiladigan vaziyat. Guruh 3–4 kishidan iborat bo'lib, ular muammoni mustaqil muhokama qiladi va uni hal qilish yo'llarini ishlab chiqadi. Qaror natijalari umumiy guruhda yakuniy hisobotning taqdimoti shaklida taqdim etiladi. **Taqdimot** – turli xil texnik vositalar yordamida ham, ularsiz ham ma'lumotlarni taqdim etish shakli. Odatda, yangi g'oyalarni, loyihalarni, xizmatlarni va boshqalarni taqdim etiladi. **Loyiha** – shaxsan yoki guruhda amalga oshiriladigan kerakli ma'lumotlarni qidirish, yig'ish va tahlil qilishni o'z ichiga olgan mavzu bo'yicha tadqiqot. **Bahs** – mavzuning oldindan tayyorlangan masalalarini xulosa bilan muhokama qilish.

Mamlakatimizda kredit ta'lim tizimini joriy etishning birinchi tajribasi shuni ko'rsatdiki, kredit tizimidan foydalangan holda o'quv jarayonini tashkil etishning asosiy vazifalaridan biri bu TMI rolini kuchaytirishdir. Auditoriyada dars mashg'ulotlari va mustaqil ish uchun e'tibor talabalarda o'z-o'zini rivojlantirish, erkin tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga hissa qo'shadi. [2] Mustaqil ishning tarbiyaviy roli shundan iboratki, u bo'lajak mutaxassisning shaxsiy fazilatlarni tarbiyalashning faol vositasi hisoblanadi. [3] O'qitishning kredit texnologiyasi talabning mustaqil ishining ikki turini nazarda tutadi: o'qituvchi tomonidan rejalashtirilgan, ammo uning bevosita ishtirokisiz auditoriyadan tashqari bajariladigan TMI; o'qituvchi rahbarligida auditoriyadagi TMI.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, TMI dan maqsad talabalarni o'z bilimlarini mustaqil to'ldirish va takomillashtirishga o'rgatishdan iborat bo'lib, bu orqali uni-

versitet oldida turgan ijtimoiy muammo – talabalarni o'qishga o'rgatish hal etiladi. Didaktik jihatdan mustaqil ish bilim, ko'nikma va malakalarni egallashning asosiy usullari hamda ta'limning tashkiliy shakllaridan biri vazifasini bajaradi. Pedagogik jihatdan talabaniq mustaqil

ishi, avvalo, bilim, ko'nikma va ko'nikmalarni mustaqil egallashga qaratilgan bilim jarayonlari tizimidir. Bir so'z bilan aytganda, mustaqil ish talabaniq bilim va ijodiy qobiliyatlarini ro'yobga chiqarishning asosiy vositalaridan biri sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – Москва: Педагогика, 1981. – 186 с.
2. Лихачев Б.Т. Педагогика. Курс лекций: учебное пособие. – Москва: Прометей, 1992. – 528 с.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С.Полат. – Москва, 2002.

Dilafroz RAXMATOVA,

Samarqand davlat chet tillar instituti o'qituvchisi

“PADARKUSH” DRAMASIDA LEKSIK BIRLIKLARNING IFODALANISHI

Mahmudxo'ja Behbudiyning uch parda, to'rt ko'rinishdan iborat “Padarkush” dramasi 1911-yilda yozilgan bo'lsa-da, 1913-yilda nashrdan chiqqan. Kitob jildiga “Borodino jangi va Rossiyaning fransuzlar bosqinidan xalos bo'lishining yubiley sanasiga bag'ishlanadi”, degan qayd bor. Tbilisi senzurasidan ruxsat olinganligi esa zamon talabi bo'lgan. Bosilib chiqqach, goh hukumat vakillarining qarshiligi, goh mablag' yetishmasligi, goh aktyorlar yo'qligi sababli sahnaga qo'yilishi uchun qariyb bir yil vaqt ketgan.

Dramaning tili va uslubiy xususiyatlari haqida gap ketganda uning yozilishiga sabab bo'lgan omillarni e'tibordan chetda qoldirib bo'lmaydi. Rus bosqinchiligi oqibatida Turkiston xalqlari orasida yuzaga kelgan avomlik, savodsizlik, ruslarning maishiy turmush tarzi xalqimiz ma'naviy muhitiga ta'sir qilmasdan qolmagan, albatta. Ahvolni boshqalardan ko'ra avval payqagan ziyolilar uni bartaraf etish va oqibatlarini xalqqa tushuntirish choralari izlagan. Binobarin, Mahmudxo'ja Behbudiyning “Padarkush” dramasi ham shu maqsadda yozilgan asardir. Ammo muallif oldida hali o'zbek dramaturgiyasining shakllanmaganligi, dramatik asarlar yozish borasida tajribaning yo'qligi, xalqimiz bu kabi sahna asarlarini ko'rishga tayyor emasligi kabi qator muammolar turardi. Shunga qaramasdan, Behbudiy bu mas'uliyatni o'z zimmasiga oldi. Xalq hayotidagi ma'naviy tanazzulni anglatishning ishonchli yo'li ijtimoiy hayotning bir parchasini sahnaga olib chiqish orqali odamlar ongi va ruhiyatiga ta'sir o'tkazish deb bildi.

Bunday asarni yaratishning o'z talablari bor edi, albatta. Eng avvalo, asar sodda xalq tilida yozilgan va omma uchun tushunarli bo'lishi kerak edi. Ammo asar yozilgan paytlar – XX asrning boshlarida Turkistonda, bir tomondan, arab yozuvining amalda bo'lganligi, ikkinchi tomondan, dinga qarshi kurash niqobi ostida bu yozuvda yaratilgan ilmiy va badiiy merosning o'rganishi

lishiga taqiq qo'yilganligi vaziyatni murakkablashtirib qo'ygan edi. Xalqning jonli so'zlashuv tili bilan matbuot va badiiy til o'rtasida ma'lum ma'noda tafavutlar paydo bo'lgan edi.

Asarning lug'at tarkibidagi leksik birliklar tarixiy-etimologik qatlamini bir necha guruhlariga ajratib o'rganish mumkin. Masalan:

1. Ruscha so'zlar. Ularni uch guruhga ajratish mumkin:

– aslicha, o'zgarishsiz qo'llangan so'zlar: *gimnaziya, izvoshchiklik, dyujina, interesniy, marsh, pivo, kvas*;

– o'zbek tili talaffuz me'yorlariga moslashtirib qo'llangan so'zlar: *barishna, ispasiba, isprizdim, priyexal, do-briy vechrim, zako'nchilik, injenerlik, sudyalik*;

– muallif izohlarida qo'llangan so'zlar: *karavot/krovat, papirus, pivaxona, palto, stakan, poliseyski, politsiya, pristuf*.

Dramada ruscha so'zlarning bir qadar faol qo'llanishiga muayyan sabablar bor. Birinchidan, bosqinchilik mahsuli o'laroq XX asrning boshlarida Turkiston hududida rus millatiga mansub aholi ko'paya boshlagan va hukmronlik siyosati davlat boshqaruvi hamda mahkama ishlariga ham ta'sirini kuchaytirib borayotgan; ikkinchidan, Rossiya hayoti, sanoati, ishlab chiqarishi, ish yuritishi, umuman, ruslarning turmush tarziga oid ko'pgina yangiliklar kirib kelishga ulgurgan; uchinchidan, bu sohalarga oid so'zlar aholining ayrim qatlamlari tomonidan qabul qilinib, muomalaga kiritila boshlangan edi. Shunday bo'lgach, ruscha so'zlarning drama matnida keltirilishi ham tabiiy hol edi. Asarda bunday chet til vositalarining qo'llanilishi asar voqealari tasvirining tabiiy bo'lishiga xizmat qilgan.

2. Aksariyati diniy xarakterdagi arabcha so'zlar: *amri ma'ruf, diniy, domullo (domla), inshoolloh, islomiya, qiyomat, muazzin, mudarris, mullo (mulla), musulmoniy, mufti, namoz, Alloh, Allohu akbar, omin, oxirat*,